

Asja Hrvatin

15o: GIBANJE ZA USTVARJANJE NOVIH PROSTOROV SKUPNEGA IN SKUPNOSTI

UVOD

V članku se lotevam sinteze in rekonstrukcije gibanja 15o (lokalna različica gibanja Occupy, ki je ime dobila po 15. oktobru 2011, datumu začetka okupacije). Več mesecev je zasedalo ploščad pred ljubljansko Borzo in jo preimenovalo v Boj za. Gibanje je zraslo iz skupnega, transnacionalnega ogorčenja nad finančnim kapitalizmom, dolžniško krizo in predstavniško demokracijo, a je kritiko preraslo. Pred Bojem za so se namreč začeli prepletati življenjski svetovi in družbene realnosti. Osebnosti zgodbe zatiranja in izkoriščanja so jim dodajale aktivističen naboj, ki je poskušal vse realnosti povezati v skupen boj. V boj, ki ne izhaja iz obrambe obstoječega stanja, temveč iz radikalne zahteve po direktnem zadovoljevanju potreb posameznikov in skupnosti, po samoorganiziranju, kreiranju, politizaciji skupnosti, da bodo te resnično svobodne, odprte in ustvarjalne. Hkrati je gibanju uspelo v obstoječi diskurz prodreti z lastnimi, subverzivnimi, *grass roots* definicijami želja in potreb.

Poleg iskanja opore za skupen boj pa se je pomembno posvetiti tudi zamujenim priložnostim za povezovanje, vrzelim v strategiji in manjkajočim gradnikom gibanja.

Z besedilom bom poskušala kar najbolj celovito zajeti gibanje, najprej njegov nastanek (sosledje dogodkov, ki so sprožili pojavitev gibanja), potem vsebino (delavnice, iniciative, akcije in teme), koncepte in mehanizme, ki jih raziskuje in sprevača ter ga na vsakodnevni ravni generirajo; posvetila se bom tudi zgodbam in razlogom, ki so spletili gibanje, in konkretni, osebni izkušnji aktivne udeleženke v procesu od začetka, transformiranja in reorganizacije;

nazadnje pa želim pozornost nameniti tudi kritiki, dobrim in slabim stranem gibanja in razmisliti o preteklem letu (2012). Epilog besedila je tako razmislek o nadaljnjem delovanju gibanja. Treba pa je opozoriti, da je gibanje organsko, še živeče in nikakor končana entiteta, ki bi jo bilo moč analizirati retrospektivno.

PREDSTAVITEV GIBANJA

Zgodovina

Nemoč in ogorčenje, ki so ju čutili ljudje zaradi ravnanja vlad, je dobilo pozitivno konotacijo, aktivistični naboj. Ljudje niso bili več le *mad as hell, indignados* (Hessel 2010)¹, temveč so dosegli zadostno stopnjo (samo) zavedanja o odgovornosti, ki jo imajo za spremembe, jo sprejeli in aktivirali vsa sredstva za uresničevanje te odgovornosti. Socialni kapital in zahteve po drugačnem sistemu, ki je na videz nedosegljiv, a zato toliko močnejši, so ustvarili val, ki ga je poneslo prek Evrope.

Petnajstega maja 2011 (od tod tudi ime *15M*) je zavrelo v Španiji: *Democracia real YA!*. Množice so se stekale na glavne trge v večjih španskih mestih in zahtevale »resnično demokracijo«, se pravi neposredno, horizontalno, participacijsko. Zahtevali so prenos moči na ljudi ter nasprotovali bankam in korporacijam. Zasedli so trge, postavili šotore in začeli organizirati skupščine. Začeli so govoriti o drugačnem načinu organiziranja:

¹ Poimenovanje *indignados* (ogorčeni) izhaja iz eseja Stephana Hessla *Indignez-vous!* (2010), ki je vplival na oblikovanje gibanja 15M v Španiji.

o povezovanju skupnosti, ustvarjanju solidarnostnih mrež. Na dnevnem redu so se znašle banke, bonitetne agencije, predstavniška demokracija, finančni kapitalizem, politike zategovanja pasov. Niso želeli novih zakonov, reform, zamenjave vodilne garniture, ampak samoorganiziranje. *Denar ljudem, ne bankam*. Na mestnih trgih je kar vrvelo od izmenjave idej, čutiti je bilo jezo, ki je tlela v ljudeh in se je začela spreminjati v konstruktivne rešitve. S trgov so se ljudje umaknili v lokalne četrti in jih začeli organizirati za kolektivno samoupravljanje. A ni bilo tistega kritičnega potiska, ki bi Španijo naredil transnacionalno.²

Potisk se je zgodil v sredini septembra 2011, ko je množica ljudi v New Yorku okupirala Zuccotti Park v finančnem središču Wall Street, pred borzo, simbolom finančnega kapitalizma.³ *This is what democracy looks like!* Začeli so opozarjati na neusmiljenost finančnega kapitalizma⁴, saj razčloveči ljudi in jim onemogoča življenje. Birokratski odnosi in prelaganje odgovornosti, ki so ju pokazale oblastne strukture, so ljudi prignali do tega, da so prazne grožnje o »jemanju stvari v svoje roke« postale realnost. *We are the 99%! – naraščajoča množica prekernih, izčrpanih skupnosti, ki jo povezuje podobna brezizhodnost položaja v odnosu do 1 % (Chomsky 2012)*. Evropo je zajelo plimovanje gibanja in 15. oktobra se je v večini evropskih mest zgodil protest proti finančnemu kapitalizmu. Končal se je z vzpostavitvijo taborov. *Yes, we camp*.

V Ljubljani⁵ se je na dogodku 15o na Kongresnem trgu zbralo okrog 3000 ljudi. Poleg parol in ogorčenih fraz, pisanih transparentov je bil tam mikrofoni, v katerega so ljudje pripovedovali osebne zgodbe, konkretne izkušnje. Odprt mikrofoni je pomembna oblika komuniciranja in je postala redna praksa gibanja, saj omogoča večje vključevanje ljudi, vnovično prilaščanje moči in osvobajanje občutkov krivde in sramu zaradi lastne situacije. Jeza in energija sta se povečevali, ko se je pot nadaljevala proti borzi. Sledila je prva skupščina, okorna, zmedena. Na določeni točki je bil mikrofoni usmerjen nad glave vseh, ki so sedeli v krogu, in govorec je vprašal: »A bomo spali tukaj?« Sledilo je navdušeno pritrjevanje, pripravljenost. Potem strah, ko so se ljudje zavedli, da gre zares, in potem postopanje, nasmihanje, pogledovanje levo-desno, če že kdo odhaja, kmalu za tem pa oblikovanje ekip, ki so se podale po šotore, spalne vreče in drugo opremo, potrebno za zasilno vzpostavitev tabora. Na jutranji skupščini naslednjega dne se je zgodilo vnovično prilaščanje Borze, ko je postala Boj za. Padlo pozlačeno črko R je nadomestil kartonasti J in začel polniti gibanje z vsebino. Boj za je postalo gibanje, zasnovano globalno, gradi pa na lokalnem, osebnem. Je vsakemu lastno in hkrati nikogaršnje, skupno.

Gibanje Occupy že od začetka spremlja represija oblasti in policije: »čistke« taborov, brutalno izživljanje policistov in uporaba prisilnih sredstev proti nenasilnim protestnikom, množične aretacije, prepovedi manifestacij,

² Več o španskih iniciativah za resnično demokracijo in ponovno prilaščanje moči na spletnih straneh: <http://www.democraciarealya.es> in <http://movimiento15m.org>.

³ Več o Occupy Wall Street, iniciativah in akcijah je dostopno na: <http://occupywallst.org>.

⁴ Finančni kapitalizem označuje sistem, ki mu vladajo finančne institucije, kot so banke, borze, bonitetne agencije. Zanj je značilno, da prerazporeja skupno družbeno bogastvo tako, da jemlje revnejšim in daje bogatim na podlagi sistema zadolževanja bank. Pomeni tudi ločevanje profita od dela, spreminjanje vseh področij družbenega življenja v polje izkoriščanja in dobička (vir: http://www.njnetwork.org/IMG/pdf/A4_Txt1.pdf, dostopno 19. 10. 2012).

⁵ V istem tednu se je v Socialnem centru Rog zgodila skupščina 15o, skupna skupščina aktivistov, iniciativ, kolektivov, posameznic, avtonomnih prostorov in gibanj. Sprejela je izjavo pred 15. oktobrom in bila pobudnica uvodne manifestacije, ki se je iztekla v zasedbo Boja za. Pobudniki iniciative so črpali iz delavnic, skupščin, hub-meetingov, ki so pred tem potekali po svetu (npr. Španija, Tunizija). V izjavi poudarjajo pomen ne le zavračanja izkoriščevalskih mehanizmov in odnosov znotraj finančnega kapitalizma, temveč tudi ustvarjanja skupnih alternativ po načelih neposredne, horizontalne demokracije. Celotna izjava je dostopna na naslovu: <http://www.njnetwork.org/izjava-skupscine-15o-sprejeta-v-SC>. V istem tednu, dan pred 15. oktobrom, se je zgodil tudi TEACH-IN na eni izmed bank v središču Ljubljane. Namenjen je bil mobilizaciji ljudi za udeležbo na demonstraciji, hkrati pa predstavitvi osebnih izkušenj razlašanja finančni instituciji ter vnovičnemu odpiranju privatiziranega prostora in vračanju tega prostora ljudem.

omejevanje gibanja (izkušnja suspenza demokracije v okviru Blockupy Frankfurt), birokratski prijemi kopičenja visokih kazni za vsako akcijo (izkušnja 150).

Vsebina

Vsakdanjik Boja za so poganjale delavnice, ki so obsegale širok spekter tem. Med njimi so se tri vzpostavile kot kontinuirane od vsega začetka: »Delavnica proti prekernosti in za novo skupno blaginjo«, »Direktno socialno delo« in »Mi smo univerza«.

Prva se je ukvarjala z ustvarjanjem »zemljevida negotovosti«, pregledovanjem političnih in ekonomskih vidikov globalne finančne krize. Raziskovala je področje prekernosti, iskala konkretne primere disfunkcionalnosti finančnega kapitalizma in subverzivne oblike spopadanja z vsakdanjikom. Vzpostavila se je iniciativa *Let's hack the world: vzame osnove »hackanja«* (tj. razgradnje informacijskega sistema računalnika, da bi spoznali njegovo delovanje in ga po svoji meri lahko sestavili, zgradili na novo) in jih prenese na konstruiranje skupnega znotraj družbe. Posledica razmišljanja o delovanju bančnega sistema in o zadolževanju kot temeljnem družbenem odnosu je bila iniciativa *Make them pay by not paying*. Raziskovala je alternative zaslužnosti zaradi zadolževanja. Ukvarjala se je s posledicami zadolževanja na konkretnih ravneh osebnih izkušenj (snemanje intervjujev z brezdomnimi osebami, ki so to postale zaradi prezadolženosti; manifestacija v podporo dolžnikom v Prekmurski regiji) in z raziskovanjem sistemskih praks (npr. vprašanje deložacij). Ključni temi delavnice sta bili absolutno zavračanje varčevalnih ukrepov in zunajinstitucionalna gradnja skupnega.

Druga iniciativa je bila skupina za direktno socialno delo. Delovanje je začela z delavnicami, ki so raziskovale področje socialnega varstva in stisk, s katerimi se vsakodnevno spopadajo ljudje⁶. Raziskovala je možnosti vračanja social-

nega dela ljudem, uporabe aktivističnega naboja in njenega prenosa na stroko, saj bi tako postala bolj avtonomna, manj birokratska in usmerjena v krepitev skupnosti – zasnovati smo želeli polje direktnega socialnega dela, ki se neposredno odziva na ljudi, ne izključuje in si znova prilašča skupno.⁷ Iz delavnic so nastale direktne akcije, na primer: akcija »Direkt v norišnco!«, z njo smo opozorili na pravico do življenja v skupnost in do prenehanja uporabe prisilnih sredstev; »Blaginja za vse!«, z njo smo z začasno zasedbo Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve opozorili na probleme nove socialne zakonodaje (Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev 2010), na birokratizacijo socialnega dela, na nevzdržne razmere, v katerih živijo ljudje, in na nujno spremembo socialne politike v takšno, ki bo omogočala dostojno življenje vsem. Akcijo smo nadaljevali s skupščinami za dokapitalizacijo ljudi. Na njih smo se z ministrstvom redno pogovarjali o predlogih za izboljševanje socialnega varstva.

Zadnja uspešna akcija pa je bila »Mi vsi smo Mijo Poslek«. Z njo smo konkretno zgodbo posameznika povezali z nezadostnostjo programov socialnega varstva, z nujnostjo začetka procesa dezinstiucionalizacije. Po navdihu kolegov s Filozofske fakultete smo začeli iniciativa »Ustvarjanje skupnosti FSD«. Z njo smo želeli sprožiti vprašanja bolonjske reforme in potrebe po drugačnem organiziranju (radikaliziranju) študijskega procesa. Z njim bi povezali študente, profesorje, uporabnike socialnega varstva in strokovne delavce.⁸

Tretja iniciativa, ki se je prostorsko odcepila od Boja za, je gibanje »Mi smo univerza«. Z ukinitvijo bolonjske reforme in vzpostavljanjem samoupravnega študija se ukvarja že nekaj let, a mu je uspelo šele v okviru 150 ustvariti pogoje za

skupnosti FSD«, »Dokapitalizacija ljudi« in »Socialno delo ljudem«. Zapisniki in druga dokumentacija delavnic je dostopna na spletni strani gibanja 150: <http://www.150.si/index.php/sl/program-dogodkov/150-porocila-delavnic> (28. 3. 2013).

⁷ Podrobneje o direktnem socialnem delu pišem v: Tribuna »Revolucija?«, 15. november 2011, 9. številka, 52. letnik, stran 16.

⁸ Podrobneje o »Ustvarimo skupnost FSD« glej v: Tribuna: »Tehnologija«, januar 2012, 1. številka, 53. letnik, stran 15.

⁶ Pobude/vsebinski sklopi, na podlagi katerih so nastajale akcije, so bile: »Boj za boljšo starost«, »Dezinstalacija prohibicije – k novi politiki drog«, »Direktno duševno zdravje«, »Skupno zagovorništvo«, »Ustvarjanje

direktno akcijo zasedbe Filozofske fakultete. Ta se je zgodila 23. 11. 2011 in se je s fizično blokado učilnic, lastnimi vsebinami, delavnicami, TEACH-IN-i tri mesece ukvarjala z vprašanji samoupravnega študija, avtonomnih študentskih prostorov in študentskega organiziranja.

Koncepti in mehanizmi ***Nihče nas ne predstavlja!***

Gibanje se zavzema za horizontalno, vključujočo demokracijo. Gre za sistem odločanja, ki nima predstavnikov: vsak posameznik zastopa le samega sebe, svoja stališča, energijo in čas, s katerima upravlja. Pomeni nasprotovanje predstavnikiškemu sistemu odločanja, pri katerem je moč odločanja koncentrirana v peščici ljudi in v katerem se iščejo rešitve »od zgoraj navzdol«, brez stika z resničnimi potrebami, situacijami in željami ljudi. Neposredna demokracija, nasprotno, omogoča skupno iskanje in ustvarjanje rešitev s sodelovanjem celotne skupnosti – gre za proces, ki so ga zapatisti poimenovali *caminar preguntando* (Sitrin, Arzzellini 2012), pomeni skupno pot izumljanja lastnih odgovorov na izražene stiske. Gibanje zato ni vnaprej določilo zahtev in jih poslalo vladi, temveč je z okupiranjem in vnovičnim prilaščanjem javnih prostorov kot svojo temeljno metodologijo boja začelo sprožati in raziskovati različna vprašanja, iz katerih se bodo pozneje izoblikovale zahteve. Odsotnost predstavnika pomeni tudi odsotnost vodje in porazdelitev odgovornosti – delovanje gibanja tako ni odvisno le od ene same osebe.

Temeljni model odločanja je demokracija direktne akcije (DDA), ki pomeni demokracijo pobud: posameznik, ki ima določeno idejo, se zaveže, da jo bo izpeljal oz. poišče somišljenike, ki mu bodo pri tem pomagali. Tako se krepí moč posameznikov, deluje lahko več iniciativ na različnih področjih hkrati, poleg tega pa omogoča, da se izrazijo specifična znanja posameznikov, ki prevzamejo pobudo, se ji res posvetijo in jo izpeljejo. Sobivanje iniciativ, znanj, sposobnosti omogoča rast in večji vpliv gibanja. To deluje le kot vzvod, da se artikulirana ideja spravi v tek in pridobi kritično maso. DDA pomeni radikaliziranje osebne situacije, dodajanje aktivističnega

naboja osebni stiski (*the subjective turn* po Razsi 2012), postane orodje kolektivnega boja. DDA pomeni tudi razbijanje abstraktnega razumevanja kapitalizma skozi prizmo osebnega, s Heglovo idejo »konkretnega univerzalizma«, ki posamezne, partikularne boje pokaže kot izraz univerzalnega stanja in ločene boje naredi skupne (Horvat, Štiks 2010). Torej študentski boj za boljše visoko šolstvo, denimo, pomeni tudi boj proti pošastnemu stroju (abstraktnega) finančnega kapitalizma.

Odločanje je sicer potekalo na vsakodnevni skupščinah, namenjenih logistiki (delovanju tabora) in poročanju o poteku pobud, akcij, in podajanju predlogov za nove iniciative. Skupščine so imele moderatorja, ki je skrbel za nemoten potek razprave, prednost je dajal tistim, ki še niso govorili, ustavil dialoge in opozoril udeležence, če so se začele pobude ponavljati ali je nekdo povsem odtaval od bistva.

Skupno

Gibanje izhaja iz potrebe po demokratičnem upravljanju s skupnim, ki je produkt ustvarjalnosti in znanja celotne družbe in pomeni vse naravno, virtualno in družbeno-ustvarjeno bogastvo (Hardt, Negri 2010). Skupno ustvarja večina, ki pa je od njega odtujena, nima tega v prosti uporabi – skupno okupirajo, si prisvojijo lastniki kapitala, ga izkoriščajo in spreminjajo v dodaten vir dobička. Mesta, kjer se je skupnemu uspelo institucionalizirati (npr. znanje na Univerzi), se odmikajo od ljudi in jih še bolj izključujejo – gibanje zato izhaja iz konceptov vnovičnega prilaščanja (delovnega mesta, javnih prostorov, medijev ipd.) in samoorganiziranja, krepitve skupnosti na zunajinstitucionalni ravni. Gibanje izhaja iz aktivističnega raziskovanja dobrih praks, s katerimi si ljudje organizirajo življenje, in premišljuje o tem, kako jih razširiti, potencirati in narediti vsesplošne.

»ZAKAJ SMO TU?«

Zgodbe

Politično je osebno. In osebno je politično.
Ko je človeku onemogočeno dostojno življe-

nje in životari na družbenem robu, v strahu, izključenosti in brezperspektivnosti, zaradi zatekanja k družbeno nesprejemljivim oblikam izhoda iz stiske politično postane osebno. Zelo osebno. In osebno postane orodje boja, spremeni se v politični potencial. Gre za aktualizacijo starega feminističnega gesla, s katerim so feministke v sedemdesetih letih 20. stoletja opozarjale na povezavo med političnim položajem in osebnimi stiskami, ki iz njega izhajajo.

U., 30 let: Začelo se je iz firbca. Najprej sem samo previdno opazovala na Kongrescu. Preden se zares pridružim, sem hotela preveriti stvar. Kasneje sem se intenzivneje vključila v gibanje. Prepričali so me predvsem ljudje, ki so vodili delavnice. Pokazali so mi, da smo lahko orodje, da spreminjamo najprej na individualni ravni, potem tudi lokalno in če bo popoln scenarij, tudi globalno. Opažam, da se je na ravni posameznika kvaliteta življenja izboljšala, zato se mi zdi smiselno vztrajati. Ni smiselno nastopati z negativne pozicije. Dajmo sfurat sceno, ki je funkcionalna. Saj zna vsak nekaj (nekdo se spozna na pravo, nekdo na splet, nekdo zna prevajat, četrti pometa in peti kuha odlično kavo). Sposobni smo organizirati mrežo, ki bo delovala. Kasneje stopiti v dialog z institucijo in opozoriti na stvari, ki ne delujejo, potem dialog, sodelovanje in primer dobre prakse. Problem alternative je pogosto nasprotujoča pozicija – raje dajmo predloge za izboljšave. Ne »mi« proti »vam«, ampak vsi skupaj, v sodelovanju si lahko pomagamo, da bo vsem bolje. Tu sem, da ustvarim boljši svet zase, za svoje bližnje. V bistvu zelo egoističen razlog – da imam občutek, da nekaj delam.

E., 28: Tu sem zaradi sovpadanja razlogov: želim si konkretne spremembe v družbi, ne verjamem več v to, da se bodo stvari spremenile s spremembo volilne garniture, ker se to do zdaj ni zgodilo. Tu se izpostavljajo stvari, ki so res esencialna vprašanja, na katera je treba odgovoriti na poti k splošni blaginji in se do zdaj niso izpostavljala oz. če so se, je bilo to bolj zaradi lepšega. Sicer pa delam tudi za radio in faks, z nekega profesionalnega vidika, da vidim, kako se bo odvijalo. Prek tega (radio, faks) tudi pripomorem, kolikor lahko.

Z., 37: Ker verjamem v dobro. Ker so tu ljudje, ki verjamejo, da je dobro in koristno nepovezano z denarjem. Ker alternativa je le še gverila (no, ja, sej mam pripravljen svoj *anarchist's cookbook*). Pomagam pa, kolikor lahko, z dostopom do interneta in gostovanjem na strežnikih. Imamo zelo dobro IT (informacijsko-tehnično) ekipo.

Ž., 26: Na začetku nisem vedel, za kaj gre; za shod sem izvedel 2–3 dni prej na Kraljih ulice in takoj poslal naokrog. Pa še ravno pred tem sva s šefom govorila, kako nihče ne gre na ulice, vsi se samo pritožujejo, naredijo pa nič. Rekel sem si, mogoče je to to. Tudi jaz prispevam, kolikor lahko, predvsem s stvarmi, ki jih imam doma, z donacijami, pri akcijah, kot so »LPP«, »Volitve«, izdelovanje transparentov. Gibanje podpiram, ker se mi zdi direktna demokracija bolj primerna kot to, kar imamo zdaj. Rečeš, se spraviš in narediš. Če sam nimaš resursov, najdeš ekipo, ki bo to pomagala realizirati. Je pa res, da popolnosti ne bomo dosegli; zanamci se sigurno ne bodo strinjali s tem, kar počnemo, ker gre zadeva evolucijsko naprej.

J., 59: Prišla sem zato, ker me je zanimalo. Imela sem iti namen v tujino, vendar sem šla tu mimo in si premislila in ostala tu. Želja po nečem novem, nečem boljšem. Po letih sem starejša, vendar me privlačijo mladi – na vas svet stoji, kdo drug pa bo kaj naredil? Zato sem vztrajala toliko časa in upam, da bom še nekaj časa lahko. Le vi mladi s prodornimi idejami, ki so tudi bolj uresničljive, lahko kaj naredite.

J., 33: Ker se ne strinjam s sistemom, kakršen je. Sicer imam službo za nedoločen čas in najemniško stanovanje, mi ni treba »crashat« pri mami, vendar se s sistemom vseeno ne strinjam in podpiram vse zadeve, za katere se gibanje bori. Nisem računal na to, da bom tu pristal. Šel sem na shod in videl, da gre pri Boj za zares in tako pristal tu. Pomagam, kolikor vem in znam. Moj prispevek je predvsem pri ustvarjanju spletne strani. Stvari se dogajajo. Problem pa vidim v širjenju navzven, kako to razširiti širši množici. Dokler ljudje ne

bodo sami tega sprejeli, se ne bo premaknilo. Hkrati pa pri spletni strani opažam odpiranje novih mest, odpiranje gibanja. V tem vidim prihodnost.

V., 30: Najprej sem šla na demonstracije v soboto, od tam smo šli pred borzo. Nisem niti vedela za namen kampiranja, to se je potem odločilo tu. Najprej sem bila skeptična, nisem si predstavljala, da bi lahko tu spala. Ko pa se je izpostavilo, da se ne gremo heroje »kdo-dlje-zdrži«, da ni fora trpeti v mrazu, ampak delovanje, aktivnost podnevi, sem se odločila, da pridem naslednji dan na skupščino ob 10h. Prišla sem sama z malo strahu, saj nisem vedela, kako se bom povezala, spoznala. Izkušnja skupščine je bila zelo povezovalna, dobila sem občutek, da lahko tudi sama nekaj prispevam, nekaj naredim. Vsi problemi, izpostavljeni na začetnih skupščinah, so bili dejansko stvari, ki so mene že dalj časa težile, zaradi katerih sem bila nezadovoljna, pa nisem vedela, kako se jih lotiti sama. Gibanje je imelo eno osnovo, s pravim naslavljanjem problemov in maso ljudi. Zdelo se mi je, da lahko dejansko nekaj naredimo.

Osebna izkušnja

Sama sem na shod prišla s prijatelji, s katerimi že več let hodimo na različne proteste. Pred tem sem spremljala dogajanje v Španiji in na Wall Streetu in si želela, da bi gibanje prišlo tudi v Ljubljano. Na Kongresnem trgu sem se opogumila in prvič stopila za mikrofon in povedala svojo izkušnjo – mikrofon je bil tam in imela sem kaj povedati. Slišane osebne zgodbe, partikularni vidiki izključevalnosti sistema so me pretresli veliko bolj kot načelno nestrinjanje s kapitalizmom in mi hkrati dali trdnejšo, odločno držo, ko sem videla, da je bila moja zgodba priznana, upoštevana in da sem med sebi enakimi. Da smo zares vsi 99 %, da smo vsi v istem položaju. In potem pohod proti borzi, sneta črka R, kričanje, jeza, obup, moč. Raslo je. Posedli smo v krog prve skupščine. Od nje sta mi ostala v spominu le privzdignjen megafon in jasno, glasno vprašanje: »A bomo spali tukaj?« Bom. Brez premisleka. Čez dobro

uro je bil moj šotor postavljen, v njem pa vse urejeno za zasilno prebivanje. *Do kdaj boste tu?* Nisem razmišljala. Dokler bo treba, dokler se nekaj ne premakne, dokler se ne spremeni svet. Evforičen vikend, spoznavanje, prepletanje različnih ljudi, ustvarjanje skupnega. Kar na lepem lastnina, urnik, obveznosti niso imeli več enakega pomena kot prej. Čigava oblačila imam na sebi, kdaj sem se nazadnje stuširala, kaj in kdaj bom jedla, od kod je moj sogovornik, v čigavem šotoru bom spala – o vsem tem se ni razmišljalo. Vsi smo se povezali v skupnem cilju vzpostavljanja strukture tabora. Pogovori z ljudmi z različnimi pogledi na svet, sprotno ustvarjanje dneva.

Prve skupščine so bile dolgotrajne, naporene, okorne. Ljudje si niso upali spregovoriti, večinoma je zadevo peljala naprej manjša skupina ljudi, ki ji je bil koncept direktne demokracije jasnejši. Čeprav si nisem predstavljala, da bi sama lahko dala pobudo, sem čutila, da s svojo navzočnostjo nekaj spreminjam, da lahko nekaj naredim. Govorili smo brez reda, se vrteli v krogu in bili na koncu izčrpani, glave polne misli in brez jasnega cilja. Na četrti, peti skupščini je bila zadeva že drugačna. Ljudje so se med seboj že dovolj povezali (pomagala je izkušnja skupnosti in drobnih, povezovalnih ritualov: spanje, skupna kuhinja, krašenje pročelja borze, čiščenje tabora) in utrjevalo se je prepričanje, da gre pri Boju za zares, da se bo nekaj zgodilo.

Ideje so začele deževati, dnevi so se polnili z aktivnostmi, pobudami in delavnicami o različnih temah. Sama sem se poskusila udeležiti vsega, česar se je le dalo, saj sem želela spoznati ljudi, želela sem se učiti od njih, se pogovarjati in iskati svoje mesto med pobudami in lastnimi idejami. Zame je bila ključna točka začetka vključevanja v aktivnosti, ko sem se prvič javila za zapisnikarico – že na začetku sem si zapisovala dogajanje, zaradi spominske vrednosti in zaradi prijateljev, za katere sem vedela, da si želijo biti del gibanja, pa jim zaradi različnih razlogov to ni uspelo. Od takrat sem se počutila, kot da imam veljavo, in začela tudi sama dajati pobude, izvajati delavnice in se priključevati aktivnostim z lastnim prispevkom. Poprijela sem za vse, za

kar sem lahko, in se z vsakim dnem počutila močnejšo. Od takrat mi ni več problem stopiti pred mikrofoni in govoriti, saj sem prepričana o svojem mnenju. Potrebovala sem potisk, da sem se lahko pridružila večjim stvarim in jih soustvarjala. Pomemben vpliv je imela name izkušnja iniciative *Direktno socialno delo*, ki je povezala študente, profesorje, uporabnike in delavce iz prakse, mi dala priložnost za učenje in ustvarjanje socialnodelavne identitete.

EPILOG

Gibanje deluje šele leto dni, se nenehno spreminja in znova poraja. Poleg drugačnih konceptov, miselnih okvirov, načinov organiziranja in manifestiranja prinaša dosledno spremembo diskurza o krizi, ki ga niso bile sposobne ponuditi druge institucionalizirane strukture, poudarja pomen odprtih avtonomnih prostorov in deluje kot polje ustvarjalnih življenjskih praks. Gibanje poleg odprtih vprašanj pušča tudi izzive, izhajajoče iz določenih pomanjkljivosti delovanja, ki jih bo moralo razrešiti: demokracija direktne akcije je povzročila inflacijo razpršenih akcij, ki kljub možnosti za prepoznavanje stičišč za skupen boj med različnimi problematikami pomenijo tudi več izčrpanja za aktiviste, manj priložnosti za učenje, poglobljanje poznavanja tematik in ne nazadnje primanjkljaj kontinuitete – stvari se niso izpeljale do konca, po poti pa smo izgubili ljudi, ki so v gibanje vnašali svežino in energijo. Hkrati demokracija direktne akcije kljub temu, da omogoča pluralnost glasov, pobud in deluje osvobajajoče, ne razreši stiske glasov, ki ostanejo preslišani, pobud, ki zamrejo, ker oseba nima dovolj moči, da bi jih izpeljala. Nazadnje DDA kot formi ni uspelo ohraniti priložnosti za srečevanje in povezovanje – *encuentros* (Sitrin, Azzellini 2012: 50–56) – in ustvariti povezane (aktivistične) skupnosti: delovala je kot politično orodje, način odločanja in širjenja gibanja, a se je pokazala kot nezmožna, da bi iniciative ohranila skupaj, med njimi našla skupen jezik, še bolj pa ustvarila skupnost, ki bi bila radikalno neizključujoča, samorefleksivna in bi živela svoja politična načela. Skupnost, nastala

pred Bojem za, je sprožila vprašanja ravnanja z odprtimi, avtonomnimi prostori, hkrati pa prinesla pomembno izkušnjo o vednosti »kdaj nehati«, preden pride do depolitizacije (izgube politične moči) in marginalizacije gibanja.

Vprašanj, ki se porajajo in so povezana z nadaljnjim delovanjem, se gibanja lotevajo različno: rešitev se je pokazala v ustanavljanju (radikalne) levičarske stranke z močnimi koreninami v gibanju, ki je dovolj močna in ima dovolj podpore za udeležbo na parlamentarnih volitvah (npr. grška Syriza), ali pa je bil izkupiček novo povezovanje z iznajdbo skupnega jezika med obstoječimi institucionalnimi levičarskimi organizacijami (npr. izkušnja *Blockupy Frankfurt*, ki je povezala nevladni sektor, sindikate in antifašistično stranko *Die Linke*). Druga skrajnost, morda bližje izvornim načelom gibanja (v pomenu samoorganizacije in direktnih akcij) je razmislek v smeri gverilskega, radikalnega organiziranja z manjšimi militantnimi akcijami, kot se je to zgodilo v našem prostoru z alter-globalizacijskim gibanjem. Med obema skrajnostima lahko umestimo množico idej, priložnosti za raziskovanje drugačnih mehanizmov upora, ki bodo zmanjšale tveganje aktivistov, hkrati pa konstruirale učinkovito, močno fronto: povezovanje s subverzivnimi umetniškimi pristopi (»art-ivism«) – z uporabo umetniških akcij v kombinaciji z izkoriščanjem virtualnega prostora (primer skupine *Pussy Riot*, ruskega kolektiva *Voina*, kolektiva *Love police* ipd.)

Pomemben potencial so tudi direktne akcije za graditev alternativnega skupnega – kombiniranje kritike z raziskovanjem obstoječih dobrih praks in ustvarjanjem novih (npr. irski aktivisti, ki so zasedli stavbo nekdanje banke in jo spremenili v samoupraven študentski dom), ki bodo delovale povezovalno in okrepile politični potencial gibanja. Nerešeno ostaja vprašanje transnacionalnosti – gibanje *Occupy* je globalno, a se mu ni uspelo združiti v kolektivno, vsecelinsko formo.⁹ To je pomembno tudi zaradi preseganja nevarnosti po zapiranj

⁹ Ideje v epilogu so produkt skupnega razmišljanja kolegov aktivistov na delavnici, namenjeni snovanju transnacionalnega upora ob (takrat) prihajajočem srečanju *Agora99* v Madridu.

aktivističnih kolektivov samih vase, ohranjanju zgoj lastnih prostorov in področij delovanja. Povezovanje navzven in skupno delovanje morata gibanje potegniti naprej.

VIRI

- CHOMSKY, N. (2012), *Occupy*. New York: Zuccotti Park Press (Occupied Media Pamphlet Series).
- HARDT, M., NEGRI, A. (2010), *Skupno: onkraj privatnega in javnega*. Ljubljana: Študentska založba.
- HESSEL, S. (2010), *Time for outrage!* London: Charles Glass Books.
- HORVAT, S., ŠTIKS, I. (2010), *Pravo na pobunu: uvod u anatomiju građanskog otpora*. Zagreb: Fraktura.
- RAZSA, M. (2012), *The subjective turn: the radicalization of personal experience within Occupy Slovenia*. Dostopno na: <http://culanth.org/?q=node/646> (19. 10. 2012).
- SITRIN, M., AZZELLINI, D. (2012), *Occupying language: the secret rendez-vous with history and the present*. New York: Zuccotti Park Press (Occupied Media Pamphlet Series).
- Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (2010). *Ur. l. RS*, št. 62/2010.